

TURAN Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi (TURANusbb)

Uluslararası Hakemli Dergi Yıl: 2023/Bahar, Sayı: 4

ISSN 2792-0879

Mustafa Ruhi Şirin'in "Mavi Rüyalara Gören Çocuk" Adlı Eseri

Bağlamında Türk Masallarında Değerler Eğitimi Üzerine Düşünceleri*

Pamuk Nurdan GÜMÜŞTEPE**

Öz

Küreselleşen dünya düzeni içerisinde değerler eğitimi; ayrı bir önem arz etmeye başlamıştır. Bu noktada bireyin kişilik ve karakterinin temellerinin atıldığı çocukluk döneminde alacağı değerler eğitimi oldukça önemlidir. Çocuklara yönelik edebi ve estetik yayınların hepsi, onların kazanacağı değerleri belirlemede esas olacaktır. Nitekim yıllardır teknolojinin kaynaklarını son derece iyi kullanan küresel dünyanın güçlü ülkeleri, kendi değerlerini daha az gelişmiş toplumlara kabul ettirmekte veya bu toplumların kendi öz değerlerini, yaptıkları yayınlarla kaybettirmektedir. Günümüzde çocuklarımızın sahip olduğumuz kültürel değerlerimizi öğrenebilmeleri ve bu değerlere sahip çıkmaları bakımından en önemli kaynaklardan birisi de çocuk edebiyatı ürünlerinden olan çocuk masallarıdır. Ülkemizde çocuk edebiyatı ile ilgilenen önemli isimlerden birisi olan Mustafa Ruhi Şirin; yazmış olduğu şiirler, masallar, öyküler ile bu değerlere sahip çıkmayı amaçlayan yazarlarımızdan birisidir. "Mavi Rüyalara Gören Çocuk" adlı eseri, onun Keloğlan masallarını yeniden yorumlayarak kaleme aldığı çocuk kitaplarından birisidir. Bu çalışmada "Mavi Rüyalara Gören Çocuk" adlı kitapta yer alan on masal, değerler eğitimine olan katkısı bakımından incelenecektir.

Anahtar Kelimeler

Mustafa Ruhi Şirin, Mavi Rüyalara Gören Çocuk, masal, değerler eğitimi.

Kültür ve bu kültürün devamlılığı için yaşatılması elzem görülen pek çok değer, toplumlar için vazgeçilmezdir. Günümüzde ise küresel boyutta bilişim teknolojisinin de desteğiyle Amerikan sinema endüstrisinin katkısıyla tüm toplumlarda yeni bir kültür imal edilmektedir. Geçen yıllar içerisinde diğer topluluklar gibi Türk toplumu da küreselleşme karşısında kültürel kimlik duvarlarını tam anlamıyla örememiş ve bir Amerikalılaşıma tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır.

Küreselleşmeden en çok beslenen kapitalist tüketim düzeni, zamanla değerleri de tüketmiştir. Küreselleşme ile birlikte ileri teknolojinin de yardımı ile baskı yoluyla hâkim kültürlerin, iktisadi ve teknolojik açıdan zayıf toplumların kültürleri üzerinde bir hakimiyet kurmaya başlaması söz konusu olmuştur (Berber, 2003, s. 183). Bu süreç içerisinde ise kültürler değişime zorlanırken önce yerel farklılıklar ortaya çıkarılıp eski kültürler parçalanarak yeni biçimlere sokulmakta sonra insanlar tek bir kültüre; küresel kültüre yönlendirilmek istenmektedir (İlgar ve İlgar, 2013, s. 30).

* Geliş tarihi: 04.05.2023

Kabul Tarihi: 05.05.2023

Atf: Gümüştpe, P. N. (2023). Mustafa Ruhi Şirin'in "Mavi Rüyalara Gören Çocuk" Adlı Eseri Bağlamında Türk Masallarında Değerler Eğitimi Üzerine Düşünceleri. *TURAN Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi (TURANusbb)*, 4: 30-49.

** Arş. Gör. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ZONGULDAK/TÜRKİYE. E-posta: nurdangumustepe@gmail.com ORCID: 0000-0002-6250-5384

Şu anda içinde yaşadığımız küresel düzen içerisindeki dinamikler dikkate alındığında; hangi kültür ve coğrafyada olursa olsun, tüm ideolojik, siyasi ve teolojik çekişmelerden uzak bir şekilde iyi ve doğru olanın seçilmesini, bu konudaki erdem ve değerlerin yaşatılmasını sağlayacak olan “irade güçlenmesine” her dönemden daha fazla ihtiyaç duyulduğu açıkça görülmektedir. Bu dönemde modern eğitim, yeni nesli ahlaki eğitimden uzak, sadece mekanik bir anlayışla zihnen/bilişsel yönden eğitmenin toplum adına yeni bir tehdit unsuru üretmek olduğunu kavramış ve giderek “çevre”, “öteki” ve daha sağlıklı bir gelecek kavramlarını da içeren daha kuşatıcı ve sorumluluk duygusunu geliştiren daha insani bir eğitim modeline ihtiyaç duyulduğunu kabul etmeye başlamıştır (Kenan, 2009, s. 277). Çünkü kültürel kimliğimize karşı gerçekleşen saldırıların önünde durabilmek ancak kendi kültürümüze ait değerlerimizi korumak ve çocuklarımıza bu değerlere haiz bir eğitim vermekle mümkün olacaktır.

Bu noktada bireyin kişilik ve karakterinin temellerinin atıldığı çocukluk döneminde maruz kalacağı tüm edebi ve teknolojik karşılaşmalar, onun kazanacağı değerleri de belirleyeceği için daha da büyük bir önem kazanmaktadır. Mevzu çocuk edebiyatı olduğunda bu denli bilinçli bir aktarım hususunda kimi zaman farklı görüşler de ortaya atılmıştır. Çocuk edebiyatı ürünlerinin geleneksel eğiticilik misyonunun, bu edebiyata ait ürünlerin etki düzeyini azalttığı yönünde araştırmalar mevcuttur. Bu görüşe göre çocuk edebiyatımız, çoğunlukla bu edebiyatı yapan sanatçının kendi yaşantılarından, onu etkileyen, biçimlendiren, var eden kültürden kaynaklanmak yerine, çocuğa yukarıdan aşağıya doğru benimsetilmesi amaçlanan bir değerler sisteminin çocuğun daha kolay anlayabileceği metinlerle öğretilmeye çalışılmasından ibarettir. İşte bu nedenle çocuk edebiyatı ülkemizde hâlâ toplumsal hayatımızın ifadesini bulduğu bir anlatım biçimi olarak kendini kabul ettirmekte zorlanmaktadır. Özetle Türk çocuk edebiyatı, çocuklara kendi yaşamakta oldukları dünyayı yorumlayarak vermekten çok, o dünyayı melodramlaştırarak vermekte ya da içinde yaşamakta olduğu dünya yerine çocuk için doğru, güzel bulduğu dünyayı benimsetmeye çalışmaktadır. Bu genel eğilimin dışına çıkan yazarlar daha çok ürün verdikçe, başka bir deyişle çocuklar için değil kendisi için yazan yazarlar çoğaldıkça edebiyatın çocukların yaşamıyla kuracağı doğrudan bağ, çocukları kitaba daha çok çekecektir (Erdoğan, 1994, s. 90-91). Elbette bu görüşlerin de kabul edilebilir tarafı mevcuttur ancak bu çalışmada söz konusu hususta görüşleri ele alınacak olan yazar Mustafa Ruhi Şirin, tam da bu görüşlerin aksine, çocuklar için kaleme aldığı eserlerinde doğrudan geleneksel eğiticilik misyonunu yüklenmiş bir yazar olarak kabul edilebilir. Kendisi, bu amaca hizmet etmek içinse çocuklar için en önemli edebi metinlerden birisi olan masalları sıklıkla kullanmıştır.

Edebi metinler bakımından çocukların en fazla maruz kaldığı ürünlerden biri masallardır. Halk kültürüne dair önemli verileri bünyesinde barındıran sözlü anlatılardan biri olan masallar, çocukların eğitiminde ve çeşitli kazanımlar edinmesinde önemli bir yere sahiptir. Hemen her örneğinde iyilerin

ödüllendirildiği, kötülerin cezalandırıldığı masallar, çocuklara sosyal yaşama dair pek çok değeri kazandırmada mühim bir rol oynarlar. Masalların, değerler eğitimi söz konusu olduğunda çocukların edinmesi gereken en temel öğretileri kendi estetik yapısının bir gereği olarak bünyesinde barındırdığı göze çarpar. Masal, ideal olanı çocuğa kavratırken bunu masal kurmacası içerisinde yapar ve toplumların kültürel birikimlerini, değerlerini, geleneklerini de bu yolla gelecek kuşaklara aktarır.

Masallar, çocukların his ve hayal dünyalarını geliştirerek onları soyut düşünceye de hazırlar. Çocuğun iç dünyası masaldaki hayal dünyasına benzediği için çocuk masaldaki olağanüstü durumları yadırgamamakta ve bunları kolayca kendine mal edebilmektedir. Masallardaki gerilim, korku ve serüven çocuğun ruhsal gelişimi bakımından önemlidir. Çocuk, masal kahramanlarıyla bütünleşerek zorlukların üstesinden gelme becerisini öğrenmektedir (Bilkan, 2009, s. 32). Çocuk, soyut düşünme yeteneğinin gelişimi ölçüsünde sahip olduğu değerlerin bir organizasyonunu da yapabilir ve bu organizasyonda kendi inanç ve kanılarıyla toplum değerlerinin bir sentezine ulaşabilir. Değerler sistemini oluşturan çocuk bunları daha sonraki dönemlerde prensip adı altında anlamlandıracaktır. Burada dikkat edilecek husus, çocuğun sahip olduğu düşünme yeteneği ile değerler sistemini kavrayabilme yetisidir. Çocuk eğer sadece çizgi filmlerle büyütüldüyse o zaman çocuğun bu toplumsal normları algılayabilme becerisi oldukça düşük kalacaktır. Çünkü masalın en önemli amaçlarından biri olan "kerevetine çıkma" ya da "kıssadan hisse" adı verilen düşünme eyleminden mahrum olacaktır (Uçak, 2011, s. 80). Bundan mahrum kalan çocuk da iyi ile kötünün ayırımına varmakta zorlanacak ve pek çok değerden de mahrum kalacaktır.

Türk masallarını değerler eğitimi bakımından değerlendirmek gerekirse pek çok masalda görüldüğü gibi kahramanlar kötülerle ve kötülüklerle savaşmakta, iyilik ve güzellik için mücadele vermektedirler. Bu da dinleyen veya okuyanların hem iç dünyalarının hem de hâl ve davranışlarının güzelleşmesine katkı sağlamaktadır. Bu noktada çocuklarımızın değerler eğitimine katkı sağlaması bakımından Türk çocuk edebiyatı ve Türk masalları üzerine çalışmaları olan isimler ayrıca önem taşımaktadır. Bu isimler arasından öne çıkanlardan birisi de Mustafa Ruhi Şirin'dir.

İlk şiirini 1976 yılında Pınar dergisinde yayımlayan Mustafa Ruhi Şirin, Türkiye'de şairliğinden çok çocuk edebiyatı üzerine yayınları ile tanınmaktadır. O, çocuğa göre edebiyatı ciddiye alan bir isimdir (Mertol, 2009, s. 100). Mustafa Ruhi Şirin, çocuk edebiyatı eserleri vermenin yanı sıra bu edebiyatın kavram ve nitelikleri hakkında da çalışmaları olan bir yazardır. O, çocuklara felsefe ile bakmayı ön planda tutan, yazdıklarına da bunu yansıtan araştırmacı bir yazardır. Bu noktada öncelikle Mustafa Ruhi Şirin'in hayatı ve edebi kişiliğine ve onun çocuk edebiyatı ile ilgili görüşlerine yer verilecek, ardından da Mavi Rüyalara Gören Çocuk adlı eseri değerler eğitimi bakımından incelenecektir.

1. Mustafa Ruhi Şirin'in Edebi Kişiliği ve Çocuk Edebiyatındaki Yeri

1955 yılında Trabzon'da doğan Mustafa Ruhi Şirin, Uğurlu İlkokulunu (1967) ve Of Lisesini (1973) bitirdi. Ankara İktisadi ve İdari İlimler Akademisi, Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulunun Radyo Televizyon Program Uzmanlığı Bölümünden 1978'de mezun oldu. 1977'de TRT'de görev aldı. TRT'nin açtığı yapımcılık sınavını kazanarak İstanbul Radyosuna atandı (1981). Radyolar için eğitim ve kültür programları hazırladı. 1984 yılında İstanbul Radyosu Çocuk Yayınları Şef Prodüktörlüğüne atanarak çocuk yayınlarını yönetti. Eğitim Kültür Yayınlarında Müdür Yardımcılığı (1985-1993); Denetim ve Redaksiyon Müdürlüğü (1993-1997) görevlerinde bulundu. 1986-1990 yılları arasında TRT'nin televizyon programlarında çocuk programları danışmanlığı yaptı. 1986-1991 eğitim ve öğretim dönemlerinde İstanbul Üniversitesi Radyo Televizyon Meslek Yüksek Okulunda iletişim alanında ders verdi. 2007-2008 öğretim yılından bu yana Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümünde çocuk edebiyatı dersleri verdi. 1990'da Çocuk Vakfını kurdu (Göl, 2011, s. 87).

Şirin, özellikle Çocuk Vakfını kurduktan sonraki tarihten itibaren ülkemizde çocuklara yönelik tüm konulara profesyonel bir yaklaşımın öncülüğünü yapmıştır. Yazar, bir tarafıyla işin teorik kısmına eğilen bir araştırmacı iken diğer taraftan çocuğun gözünden dünyaya bakmayı başaran bir edebiyatçı, çocuğu merkeze alarak medya üzerine değerlendirmelerde bulunan bir iletişim uzmanı, bir sivil toplum temsilcisi ve çocuk hakları savunucusu olarak toplum adına pek çok yönden etkileri olan bir kişiliktir (Karagözoğlu, 2011, s. 28). Onun bu çok yönlü edebi kişiliği, çocuk edebiyatına kazandırdığı eserlerin muhtevasına da bir zenginlik olarak yansımıştır.

Mustafa Ruhi Şirin, 1976 yılında başlayan yazarlık çalışmaları ile çocuk dünyasında tanındı. Çocuk kültürü, çocukların medeni, sosyal, kültürel ve ekonomik hakları, çocuk ihmali ve istismarı, güç koşullardaki çocuklar, çocuk ve iletişim araçları, çocuk edebiyatı alanlarında dergi ve gazetelerde yazılar yazdı, kitaplar yayımladı. Türkiye'de ilki 1987'de yayımlanan üç Çocuk Edebiyatı Yıllığı'nın (1987-88-89) yayımını yönetti. Editörlüğünü yaptığı 99 Soruda Çocuk Edebiyatı ile yazdığı Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış, Çocuk Edebiyatı Kültürü kitapları Eğitim Fakültelerinde ders kitabı ve yardımcı ders kitabı; Televizyon Çocuk ve Aile, Gösteri Çağı Çocukları ve Kuşatılmış Çocukluğun Öyküsü adlı kitapları ise iletişim alanında kaynak kitap olarak okutuldu (Göl, 2011, s. 87-88). Çocuk Edebiyatının ilk masal mektuplarını da Mustafa Ruhi Şirin keşfetmiştir. Masal Mektupları kitabıyla 1983'te Türkiye Yazarlar Birliği tarafından Çocuk Edebiyatı Yazarı seçilmiştir (Pişkin, 1998, s. 76). Dolayısıyla Şirin, 1970'li yılların sonlarından bu yana çocuk kültürü, çocukların medeni, sosyal, kültürel ve ekonomik hakları, çocuk ihmali ve istismarı, risk alanındaki çocuklar, çocuk ve iletişim araçları, çocuk edebiyatı gibi çocuklarla ilgili pek çok farklı alanda dergi ve gazetelerde yazılar yazmış ve kitaplar yayımlamıştır.

Şirin'in şairliği söz konusu olduğunda bile o, şiirlerini oluştururken masallardaki devleri, sihirli kapıları, peri kızlarını, uçan halıları, kuşları ele alır. Onun ortaya koyduğu anlamda masalın şiirle

birleşmesi de çocuğa yönelik edebi bir duyarlılığın ve içtenliğin yansımasıdır. Gelenekselliği yitirmeden moderniteyle birleşen “masalımsı şiirler” bu noktada çocuksu benliğin eşyaya ve uzama yönelik bir yoğunlaşmasının tezahürü olarak karşımıza çıkar. Mustafa Ruhi Şirin’in şiirlerindeki çocuk özne, kendi masal diyarında kendi kurguladığı öznel dünyasında mutludur (Kanter, 2007, s. 46-47).

Mustafa Ruhi Şirin, hem çocuklara hem yetişkinlere yönelik eserler kaleme alan bir yazar olarak çocuk edebiyatı ve kültürü üzerine kapsamlı araştırmalar yapmış, bu konu üzerine düşünmüş ve çıkarımlarını kitap haline getirmiş bir isimdir. Onun için sadece bir çocuk yazardır deyip geçmek mümkün değildir. Kendisi, çocuk edebiyatının nasıl olması gerektiği, işlevleri ve çeşitli unsurları üzerine fikir yürütmüş, önemli tespitlerde bulunmuş ender çocuk edebiyatı yazarlarından birisidir (Karagözoğlu, 2010, s. 28-29). Bu yönleri, onu çocuk edebiyatımızda ayrı ve önemli bir noktaya konumlandırmaktadır. Bu çalışmaya konu olan Mavi Rüyalara Gören Çocuk adlı eseri de yazarın sadece “masal kitabı” olarak adlandırıp geçebileceğimiz bir eseri değildir. Hem içeriğindeki masallara yüklenen felsefi argümanlar hem de geleneksel anlatı motifleri ile çocuk edebiyatının modern yaklaşımlarını birleştiren bir eser olarak ve çocuklara kazandırılması elzem görülen değerleri işlerken Keloğlan masalları gibi kültürümüzden beslenen bir kaynaktan esinlenmesi bakımından önem arz etmektedir.

2. “Mavi Rüyalara Gören Çocuk” Kitabı

Günümüzde çizgi filmlerin ve dijital uygulamaların geçmişteki masalların yerini tutan bir konuma geçtiği düşünülür. Oysa eğlenceli ve ilgi çekici öykülerin, hayallerin fantastik kurgularla birlikte sunuluyor olması çizgi filmlerin masalların yerini tutacağı anlamına gelmemelidir. Masallar bütün olarak düşünüldüğünde çocukların zihninde değişken ve ucu açık hayallerin canlanmasını, kendi hayal dünyalarındaki kurgulara izin vermelerini sağlarken çizgi filmler bu hayal dünyasını tamamıyla çizerlerin muhayyilesine bırakmış olur. Örnek olarak masallarda geçen motiflerden biri olan dev figürü, o masalı dinleyen çocuğun muhayyilesine göre değişip biçimlenebilecekken çizgi filmin içinde şekli olarak sabitlenir ve sınırlanır (Şirin, 2007, s. 66). Her çocuğun kendi zihninde tahayyül edeceği dev belli özellikleri-büyüklüğü gibi-ortak olsa da şeklen oldukça farklı örnekler olabilecekken çizgi filmde seyredilen dev, her çocuk için görünenden ibaret kalmak zorunda olacaktır.

Şirin için masal yazarlığının en önemli ihtiyacı, çocuğa göre masal yazma bilincine ulaşabilmektir. Ona göre bu gelenek ülkemizde henüz tam anlamıyla oluşmamıştır. Fakat yine yazara göre masalın sesini keşfetme başarısı göstermiş olan masal yazarlarımız da vardır. Bunlardan bazıları; Hasan Latif Saryüce, Oğuz Tansel, Tarık Dursun K., Mehmet Başaran, Tahsin Yücel’dir (Şirin, 2007, s. 66). Şirin, kendisinin masala yönelme nedenini ise şu sözlerle açıklar:

“Gerçeği dolaylı yollardan sezdirerek anlatmayı seviyorum. Gerçeğin hayale ihtiyacı olduğunu fark edince masal türü bana daha cazip geldi. Masalın şiire yakın oluşu beni masala yaklaştırdı. Aslında masal, bütün türlerin bileşkesi gibi. Edebiyat alanında çocukla buluşmamı masal diliyle daha kolay sağladığımı kitaplarımı okuyanlar kolayca fark edebilirler. Şiirlerimde ve öykülerimde gizli bir masal tadının olmasının nedeni de bu olsa gerek.” (Şirin, 2006a, s. 236)

Yazarın; Guguklu Saatin Kumrusu, Kar Altında Bir Kelebek, ve Mavi Rüyalara Gören Çocuk adlarını verdiği üç masal kitabı bulunmaktadır. Guguklu Saatin Kumrusu, özgün sanat masallarını içeren bir kitapken Kar Altında Bir Kelebek, şiirli masallardan oluşmaktadır. Mavi Rüyalara Gören Çocuk adlı masal kitabı ise Keloğlan masallarının toplandığı ve yeniden yazıldığı bir kitaptır.

İlk baskısı 2003 yılında gerçekleşen Mavi Rüyalara Gören Çocuk kitabının son baskısı 2021 yılında yapılmıştır. Kitabın resimleyeni Mustafa Delioğlu'dur. Eserde; Keloğlan ile Konuşma adlı bir şiir ile on adet Keloğlan masalı bulunmaktadır. 138 sayfadan oluşan bu kitap, yazarın diğer kitaplarına kıyasla geleneksel anlatılara daha sadıktır. Şirin, Keloğlan masallarının temel özelliklerine sadık kalmıştır.

Türk kültürüne ait bir tip olan Keloğlan (Ögel, 1976, s. 265-268), hayata gülerek bakan, problemlerini gülerek çözen bir tiptir. O, masalarda kendisine düşmanlık edenlerle hemen her zaman amansız mücadelelere girişir; bazen aklını, zekâsını kullanarak bazen de hileye başvurarak kendi silah ve çareleriyle zafere ulaşır. Kendisine kötülük yapanlara asla acımaz ve onları cezasız bırakmaz. Düşmanlarının karşısında, onlara fırsat vermeyecek kadar akıllıdır (Şimşek, 2017, s. 43). Karadağ'ın ifadesiyle;

“Sıradan insanın, zorluklar ve baskılarla dolu masal dünyasında çeşitli yetenekleri ve aklıyla başarıya ulaşmasının tipik bir sembolüdür Keloğlan. O'nun yöntemleri, davranışları, kötü duruma düştüklerinde beyler, şehzadeler tarafından çıkış, kurtuluş yolu olarak kullanılır... Keloğlan'ın zekâsı, mahareti, başarıları, aşağı bir toplum katından gelişini, çirkinliğini, hatta kelliğini bile unutturur” (Karadağ, 1999, s. 205-206).

Orijinal metinlerle mukayese edildiğinde Şirin'in eserlerinde de aynı husus söz konusudur. Yazarın yeniden kaleme aldığı masalarda da kahramanımız Keloğlan; padişahların çözüm bulamadığı olayları çözer, hasta olan prensesi iyileştirir, başa çıkılamayan sorunları çözüme kavuşturur ve genellikle bu işlerin sonucunda ödüllendirilir. Bu ödül de çoğunlukla padişahın kızı ile evlenmek ve o saraya yerleşerek mutlu mesut yaşamak olur. Mustafa Ruhi Şirin'in masallarında da tıpkı geleneksel Keloğlan masallarında olduğu gibi, masalın kurgusuna göre iyi ya da kötü olarak anlatılan hükümdarlardan bahsedilir. Keloğlan hükümdar tarafından haksızlığa uğrayarak zindana da atılır, başka ülkeye göç etmek zorunda da kalır. Kötü kral ya da padişahın adaletsizliğinin vurgulanması da tipik Keloğlan masallarının kurgusuna uygundur.

Mustafa Ruhi Şirin, yeniden kaleme aldığı bu Keloğlan masallarında hayvan motiflerini de klasik Keloğlan masallarındaki işlevlerine uygun şekilde kullanır. Pek çoğu insana ait özellikler taşıyan, konuşan, Keloğlan'a yardım eden ve olağanüstü yeteneklere sahip hayvanlardır. Horozlu Çocuk ve Kuyruksuz Kalan Tilki masallarında bu motifler kullanılmıştır. Her iki masalda da hayvanlar, Keloğlan'a yardımcı olup onun zengin ve mutlu olmasını sağlarlar.

Şirin'in masallarında büyü ile ilgili motifler de geleneksel masallardaki gibi aktif şekilde kullanılmaktadır. Sihirli Gömlek masalında Keloğlan, giydiğinde görünmez olduğu bir gömleğe sahiptir. Bu gömleği giyip görünmez olmak sayesinde padişahın kızı ile evlenir. Üç Sihirli Kutu masalında ise bir su perisinin armağan ettiği sihirli kutular mevcuttur. Keloğlan, bu sihirli kutulardan gelecek hayrın kendisi için pek de hayırlı sonuçlar doğurmadığını görür, çalışmaya karar verir ve kendi emeği ile zengin olmayı başarır. Kırkinci Kardeş ve Dev Anasının Son Günü masallarında ise yine geleneksel motiflerden "dev" in kullanıldığına şahit oluruz.

Kitapta yer alan masallar, geleneksel Keloğlan masallarına benzemekle birlikte Mustafa Ruhi Şirin'e özgü birtakım duyarlılıklara da sahiptir. Eski Keloğlan masallarının günümüz çocuklarının anlayabileceği düzeyde modern bir yorumu olarak kabul edilebilecek bu kitabın derleme masallar bütünü olduğunu söylemek kesinlikle yanlış olur. Yazar, çoğunlukla günümüz çocuklarına vermek istediği bilgileri Keloğlan'ın ağzından aktarmaktadır (Karagözoğlu, 2010, s. 156). Çocuklara dünyaya gelişlerinin nasıl gerçekleştiği hususunda sıklıkla söylenen bir yalan olan "leylekler getirdi" anlatısı hakkında Keloğlan'ın ağzından söylenen şu sözcükler bu konuya örnek olarak gösterilebilir:

"Evlili olmayan kardeşlerim leyleğin getirdiğine inandırmaya çalıştılar beni. Onlar da haklı. Benim doğduğum o çok eski zamanlarda anneler sanki bir sırrın bilinmesini istemezdi. Çocukları getiren leyleği daha çok erkek çocuklar merak ederdi. Kızlar ise bu leylek öyküsünün kandırmaca olduğunu bilirlerdi." (Şirin, 2006b, s. 67).

Masalların bazılarında Mustafa Ruhi Şirin'in çocukla felsefeyi buluşturmasına işaret eden cümleler de mevcuttur. Örneğin Keloğlan annesine tahterevallinin ne demek olduğunu sorduğunda annesi kendisine: "Onunla dedi annem, tartabilirsin dünyayı. Dünya ne demek diye sorunca da oyun evidir, dedi." (Şirin, 2006b, s. 52) şeklinde cevap verir.

Mustafa Ruhi Şirin'in Keloğlan masallarını yeniden kaleme aldığı bu kitabında geleneksel masal motiflerine çoğunlukla sadık kalsa da kendi üslubunu, felsefî bakış açısını ve çocuklara olan bakış açısını Keloğlan üzerinden başarılı bir şekilde aktardığı göze çarpar. Masallar, konu ve motifler bakımından aslına genellikle sadık kalsa da içeriğinde değerler eğitime değinen hususlar, ustalıklı işlenmiş ve çocuğa yönelik bilinçli bir öğreticilik hedeflenmiştir.

Şirin, Mavi Rüyalara Gören Çocuk kitabında on masala yer vermiştir. Bu masallar şunlardır: 1. Kırk Birinci Gün, 2. Elleri Üzerinde Yürüyen Padişah, 3. Üç Sihirli Kutu, 4. Mavi Rüyalara Gören Çocuk,

5. Kırkinci Kardeş, 6. Sihirli Gömlek, 7. Hiç Yüzünden, 8. Kuyuksuz Kalan Tilki, 9. Horozlu Çocuk, 10. Dev Anasının Son Günü.

Masallarda yer alan değerlere değinirken öncelikle bu on masalın özetine yer vermek istiyoruz.

2.1. "Mavi Rüyalara Gören Çocuk" Kitabındaki Masalların Özetleri

2.1.1. Kırk Birinci Gün

Günlerden bir gün Keloğlan, annesinin yanına gider ve ona padişahın kızı ile evlenmeyi istediğini söyler. Annesi başlangıçta istemese de sonrasında padişahın kızını istemeye razı olur. Padişahın huzuruna çıkar ve dileğini bildirir. Padişah Keloğlan'ın annesine, oğlu Ali Cengiz oyunlarını öğrenir ve kızı da onu isterse evlenebileceklerini bildirir.

Keloğlan, Ali Cengiz'i arar ve bulur. Ona oyunları öğrenmek için geldiğini söyler. Ali Cengiz, Keloğlan'ı güzel karşılar, onu misafir eder ve ona kırk gün içerisinde kırk oyun öğretir. Kırk birinci gün sınav yapacaktır. O gün Ali Cengiz'in kızı, Keloğlan'a bir sır verir. Babası onu imtihan ettiğinde oyunları bilse de bilmiyor gibi davranmasını aksi halde babasının onu kuyuya atacağını bildirir. Keloğlan da bu bilgiye uygun hareket eder ve oyunların hepsini yanlış oynar ve canını kurtarır.

Keloğlan tekrar annesinin yanına döner ve öğrendiği bu oyunları pazarlarda oynatarak para kazanmaya başlar. Ali Cengiz, onları bulmak üzere pazara gelir ve pazarda Keloğlan'ı annesiyle bir oyun yaparlarken yakalar. Oyunda Keloğlan at kılığına girer, annesi ise onu satarak para kazanır. Ancak Keloğlan'ın geri gelebilmesi için annesi atı yeni sahibine verirken tılsımlı olan tasmayı geri almak zorundadır. Ali Cengiz bu durumu bildiği için daha fazla para vererek tılsımlı tasma ile birlikte atı satın almak ister. Keloğlan durumu bildiği için hemen bir demet gül kılığına girer ve padişahın saraydaki kızının kucağına düşer. Bu durumu fark eden Ali Cengiz de dilenci kılığına girip saraya gelir. Güllerini kuşların çaldığını, sonra da buraya attığını söyleyerek geri ister. Tam güller geri verilecekken güller darı olur ve yere dökülür. Bu sefer Ali Cengiz tavuk olur ve darıları yemeye başlar. Darı kılığına giren Keloğlan hemen kırmızı bir tilki oluverir, tavuğu ve civcivlerini yer. Ali Cengiz yenilmiş olur. Olanları izleyen padişah ve kızı çok etkilenir. Keloğlan yeniden kendi kılığına döner. Her şeyi padişaha anlatır. Padişahın kızı da rıza gösterince padişah, Ali Cengiz'i bile yenen Keloğlan'a kızını vermeye razı olur. Evlenirler ve Keloğlan vezir olur. Masal mutlu sonla biter.

2.1.2. Elleri Üzerinde Yürüyen Padişah

Bir gün Keloğlan sabahtan atına biner ve yola çıkar. Ulaştığı çiçekli ovada bir köprü ile karşılaşır. Köprü'nün sonunda bir ada bulunmaktadır. Keloğlan adaya vardığında bütün insanların üzgün ve suskun olduğunu görür. Her yer sarı renklidir. Yürümekten oldukça yorulan Keloğlan, atını bağlar hemen orada uyuyakalır. Uyanır uyanmaz başında yaşlı bir adamın beklediğini görür. Bu adam fısıltıyla konuşmakta ve korku içinde olduğu anlaşılmaktadır. Yaşlı adam Keloğlan'a, bir zamanlar

bu güzel ülkelerinde mutluluk içinde yaşarlarken ülkelerine yeni gelen padişahlarının her şeyi değiştirdiğini anlatır. Haksız vergilerle insanları yıldırarak padişah, gülme, konuşma, ağlama, susma, doğum, ölüm gibi hayatın doğal akışında gerçekleşen tüm eylemlere vergi koymuştur. Bu durumdan bıkan halk, artık konuşmaya bile korkar hâle gelmiştir.

Kurnaz zekâsı ile Keloğlan, halka bir akıl öğretir. Padişah hangi eyleme vergi koyduysa halk o eylemin tersini yapacaktır. Gülünecek yerde ağlayacak, ağlanacak yerde gülecek, susulması gereken yerde konuşurken konuşulması gereken yerde susacaktır. Herkes bu teklifi kabul eder ve halk her eylemin tersini yapmaya başlar. Padişah ve vezirleri artık her şey dayanılmaz hâle gelince pişman olup halktan özür dilerler. Padişah, Keloğlan'dan vezir olmasını ister ancak Keloğlan kabul etmeyerek başka ülkelere doğru yola çıkar. Halk bundan sonra mutlu bir şekilde yaşamaya devam eder.

2.1.3. Üç Sihirli Kutu

Keloğlan pazarlarda annesinin örmüş olduğu çorapları satarak geçimini sağlamaktadır. Günlerden bir gün pazardan eve dönerken nedendir bilinmez heybesinde ne kadar ekmek varsa hepsini göldeki balıklara atar. Bunu öğrenen annesi Keloğlan'a çok kızar ve eve ekmek getirinceye kadar dönmemesini ister. Keloğlan ne kadar uğraşsa da bir iş bulamaz ve ekmekleri attığı balıklardan geri istemeye karar verir. Keloğlan suya taş atıp balıklara seslense de onlara ulaşamaz ancak bir su perisi çıkar ve Keloğlan'a bir sihirli kutu verir. Bu kutuya "açıl sofram açıl" denildiğinde mükellef bir sofraya kurulmaktadır.

Keloğlan nihayet annesinin yanına döner ve annesiyle birlikte bu mükellef sofraya ile karınlarını doyururlar. Birkaç gün sonra komşularını da yemeğe davet ederler. Fakat ne yazık ki o geceden sonra sihirli kutu çalınır. Keloğlan tekrar göle döner ve periyi yeniden çağırır. Su perisi kendisine bu sefer de sihirli bir değirmen verir. Bu değirmen kolu çevrildiğinde çil çil altın vermektedir. Keloğlan evdeki her kabı altınla doldurunca bir gün tavuklara yem yerine altın serper. Bunu gören komşuları derhal Keloğlan'ı ziyarete giderler. Kaplardaki altınları kapışmaya başladıklarında ise değirmen ortadan kaybolur. Üçüncü kez periye giden Keloğlan bu kez sihirli kutusunda bir tokmak bulur. Annesi "vur tokmak vur" deyince tokmak Keloğlan'ın kafasına vurur. Tüm bu olanlardan sonra Keloğlan dersini almıştır. Hazıra konmak diye tabir edilen işlerden uzak durmaya karar verir, bir daha da göle gitmez. Bu olanlardan sonra bir saat ustasının yanında işe başlar ve kısa süre sonra yaptığı meslek sayesinde zengin olarak annesi ile birlikte mutlu mesut yaşar.

2.1.4. Mavi Rüyalara Gören Çocuk

Keloğlan bir gün sapanını alarak avlanmaya gider. Avladığı kırk tane kuşla eve dönmeye karar veren Keloğlan haramilere rastlar ve haramiler avladığı bütün kuşlarını elinden alır. Haramilerin başı, içlerinden birini kuşları alıp eve götürüp pişirdikten sonra gümüş bir tepsiye koyarak geri getirmesi

için gönderir. Keloğlan da eve doğru yola koyulan bu haramiyi takip eder. Sesini haramilerin başına benzeterek kuşları kapıdan alır ve haramilere bir not bırakarak kaçar. Bunu gören haramilerin başı Keloğlan'ı yok etmeye ant içer.

Bir zaman sonra Keloğlan, bir gölün kenarındayken haramilerin geldiğini anlayarak kendisini çamura bular ve ağlamaya başlar. Keloğlan'ı çamura bulandığı için tanıyamayan harami başı ona neden ağladığını sorunca Keloğlan, annesinin kıymetli küpesini göle düşürdüğünü, ne kadar arasa da bulamadığını, onun için ağladığını söyler. Adamları ile birlikte harami başı elbiselerini çıkarıp göle küpeyi aramaya girince Keloğlan, tüm elbiseleri alıp yine haramilere bir not bırakır ve kaçar. Gölden çıkan haramiler mecbur çamura bulanırlar. Onların hamama gideceğini anlayan Keloğlan, erkenden hamama gider ve orayı kiralar. Kılık değiştirip haramileri beklemeye başlar. Haramiler gelince Keloğlan'a başlarından geçeni anlatırlar. Keloğlan kendilerine bir ilaç süreceğini, hiçbir şeylerinin kalmayacağını söyler. Acı biber, kireç ve sirkeden oluşan merhemi haramilerin vücuduna sürdürünce haramiler acıdan duramazlar. Keloğlan yine tüm kıyafetleri ve eşyaları toplar, hamamın suyunu keser ve onları hamama kitleyip bir not bırakıp kaçar.

Her şey ortaya çıkınca padişah haramileri huzuruna çağırır ancak hepsi hasta olan haramiler yerlerinden kalkamazlar. Haramilerin yanına gelen padişah, olanları öğrenince haramileri bu duruma düşüren kişiyi ödüllendireceğini söyler. Herkes saraya haramilere bu oyunları kendisinin oynadığını iddia etmek üzere başvurur ancak söyledikleri gerçek değildir. Annesi uyarsa da en sonunda Keloğlan gidip her şeyi anlatır fakat bunun sonucunda zindana atılır. Buradan kurtulmanın çarelerini düşünmeye başlayan Keloğlan'ın aklına bir oyun gelir. Kendisini yağa ve bala bulayıp kuş tüylerinde yuvarlanıp başına zilli bir külah geçirir. Bir gece padişahın yatağına gelip kendisini azrail olarak tanıtip onu korkutur. Üç gece aynı şeyi yaşayan padişah sonunda Keloğlan'ı özgür bırakmaya karar verir.

2.1.5. Kırkıncı Kardeş

Kırk çocuğu olan bir ailenin kırkıncı çocuğu Keloğlan'dır. Çocukların babaları yaşlanıp çalışamayınca kırk orak yapar ve bunları kırk çocuğuna verir. Onlardan uzak köylere giderek para kazanmalarını ister. Hep birlikte yola koyulan kardeşler başaklarla dolu büyük bir tarlaya ulaşırlar. Bu tarlayı sahibinin nasıl olsa biçtireceğini düşünüp oraklarıyla işe koyulurlar. Sonunda tarlanın sahibi olan üç insan boyundaki dev çıkıp gelir. Onların bu işi yapmalarına sevinen dev, hepsinin karnını doyurur. Onları evine de davet eder ancak kardeşler deve güvenmeyip temkinli davranırlar. En son işi bitirdiklerinde dev hepsine çil çil altınlar verir. Fakat kırkıncı kardeş olan Keloğlan'ın parasını eksik vermiştir. Eksik olan parayı vermek için Keloğlan'ın birkaç kardeşi ile evine gelmesini isteyen dev, istediğini gerçekleştiremez. Çünkü Keloğlan eksik paranın önemli olmadığını söyler ve kardeşlerinin de kendisinin de devin evine gitmelerine engel olur. Kardeşler hep birlikte paraları ile babalarının yanına dönerler.

Günlerden bir gün padişah, o devin atını yakalayana bir küp altın vereceğini ilan eder. Kimse yakalayamaz ancak Keloğlan bunu başarır ve padişah, kendisini bir küp yerine beş küp altın ile ödüllendirir. Padişah bir süre geçtikten sonra aynı devin zilli bir yorganı olduğunu ve bu yorganı getirene de bin altın vereceğini söyler. Bu işi de yine Keloğlan becerir ve padişah kendisini bin yerine üç bin altınla ödüllendirir. En sonunda padişah, devin kendisini ölü ya da diri getirene kızını vereceğini söyler. Keloğlan zekâsını kullanarak devin alt eder ve padişaha getirir. Padişah da kızını Keloğlan ile evlendirir. Üç tane de çocukları olan Keloğlan ve padişahın kızı sarayda mutlulukla yaşamaya devam ederler.

2.1.6. Sihirli Gömlek

Bir zamanlar padişahın kızının uykuya daldığı her gece bir çift ayakkabısı bilinmeyen bir nedenle delinmektedir. Ülkedeki bilginlerin dahi çare bulamadığı bu durum padişahı oldukça üzer. Sonunda padişah, bu durumu çözen kişiyle kızını evlendireceğini ilan eder. Keloğlan da annesinin ısrarlarına dayanamayarak padişahın huzuruna çıkar. Bu meseleyi çözmeye talip olur ancak bazı şartları olur. Öncelikle üç ay süre isteyen Keloğlan, bir tane de beyaz at talep eder. Bu beyaz atla yollara düşen Keloğlan, süre sona yaklaşırken bir türlü bu soruna çözüm bulamaz. En sonunda yolda kavga eden üç adama rastlar. Bunlar ellerindeki üç sihirli nesneyi bölüşemeyen adamlardır. Bir değnek, bir kedi ve bir gömlekten oluşan bu üç nesnenin her birinin sihirli özellikleri bulunmaktadır. Değnek, kime dokunsa o kişiyi köpek yapmakta, kedi yiyecek bulup getirmekte, gömlek ise giyen kişiyi görünmez yapmaktadır. Keloğlan onlara yardım edeceğini söyler ve nesnelere eline alır. Adamlara değnekle dokununca hepsi köpek olur. O anda kediyi ortalarına atıp onların boğuşmasından faydalanan Keloğlan, gömleği de alıp oradan ayrılır.

Sonunda padişahın sarayına gelir ve hazır olduğunu söyler. Padişahı kızının odasının önünde nöbet tutacağına ve bu işi çözeceğine ikna eder. Kız odasına çekilince odasının kapısında gömleği giyer ve görünmez olur. Kız odasının kapısını açınca içeri girer ve saklanır. Kız uyurken duvar yarılar ve bir adam içeri girerek kızın kucağına alıp bir saraya götürür. Keloğlan da onların peşine düşer. Adam kızın saraya getirir ve salonun ortasına koyar. Çalgıcılar müzik çalmaya başlayınca kız kalkıp durmadan dans etmeye başlar. Sabaha kadar bu devam eder ve sabah adam kızın aynı şekilde odasına geri getirir.

Pabuçların sırrını çözdüğünü padişaha ileten Keloğlan, sonraki gece gömleği padişaha giydirir ve her şeyi ona da gösterir. Padişah bütün bunları yapanın bir büyücü olan veziri olduğunu görünce onu yakalattır ve zindana atar, Keloğlan'ı da veziri yapar. Sihirli gömleği de eski sahibine vermeye karar veren Keloğlan, gömleğin vezire ait olduğunu öğrenince onun da sahibi olur. Görünmez yapan gömlek ile ülkedeki yolsuzlukları bitirir. Padişahın kızı ile de evlenir ve mutlu mesut yaşarlar.

2.1.7. Hiç Yüzünden

Bir gün annesi Keloğlan'a bir miktar para verir ve bakkala gidip "hiç" almasını söyler. Keloğlan yolda giderken ne alacağını unutmamak için sürekli "hiç hiç hiç" diye bağırarak koşup gider. Böyle söylene söylene giderken bilmediği bazı yollara girer ve kaybolur. Keloğlan koşarken deniz kenarında avlanan balıkçılar, Keloğlan'ın böyle bağırmasından rahatsız olurlar ve onu döverler. Oradan koşarak kaçan Keloğlan, bu sefer de balıkçılardan duyduğu "Biri çıktı, ikisi daha gelsin!" sözlerini tekrarlamaya başlar. Yine böyle bağırarak koşarken bir anda kapısından tabut çıkarılan bir cenaze evinin önüne gelir. Oradakiler Keloğlan'ın "Biri çıktı, ikisi daha gelsin!" sözünü kendilerine söylediğini düşünerek ona kızarlar ve Keloğlan bir dayak da cenaze sahiplerinden yer. Oradan da ayrılan Keloğlan cenaze evindekilerden öğrendiği "Hak rahmet eylesin, geride kalanlara sabır versin." Sözlerini tekrar etmeye başlar. Yürürken kötü kokan bir köpek cesedinin yanından geçerken bu sözleri söyleyince yine dövülür. Sürekli yanlış yerde yanlış sözler söylediği için dayak yiyen Keloğlan, yeniden hiç almayı aklına getirince tuz alır ve eve döner. Bu sefer de eve geç kaldığı için annesinden sopa yer. Oğlunun üzgün ve yorgun halini gören annesi üzülür ve ona şefkat gösterir. Keloğlan da sonunda yorganına bürünüp uykuya dalar.

2.1.8. Kuyruksuz Kalan Tilki

Annesi Keloğlan'ı çalışması için değirmene gönderir. Ustası ambardaki unu çuvalara boşaltmasını istediğinde Keloğlan kapağı açar ve ambarın boşaldığını görür. Usta bu duruma çok üzülür. Unu kimin çaldığını çözmek isteyen Keloğlan, bir plan yaparak un çuvalının içine saklanır. O çuvaldayken hırsızlığa gelen tilkiyi bir güzel yakalar. Ancak kendisine yalvaran tilkiye acıyan Keloğlan dayanamaz ve onu serbest bırakır. Canını kurtaran tilki, Yemen padişahına giderek Kafdağı padişahının oğluna Yemen padişahının kızını istediğini söyler. Padişah bu şekilde olmayacağını, şehzadeyi görmesi gerektiğini söyler. Tilki, Keloğlan'ın yanına geri döner ve ondan kırk tane takke ve külah bulmasını ister. Keloğlan bunları bulunca birlikte yola çıkarlar. Yemen'e yaklaşıncı bir dereye bu takke ve külahları atarlar. Tilki padişahın adamlarının dereye düştüklerini kendilerinin de elbisesiz kaldığını söyler. Padişah, şehzade sandığı Keloğlan'a bir güzel elbiseler giydirir. Kız da Keloğlan'ı şehzade sanar ve evlenmeye karar verirler. Ancak tilki ve Keloğlan kırk gün düğünü beklemeyip kızı en büyük dumanın olduğu yere getirmelerini söyleyerek saraydan ayrılırlar.

Tilki Keloğlan'ı, kandırıp evlerinden kaçırdığı ayların evine getirir. Ot yığınlarını yakarak kocaman bir duman çıkarırlar. Gelin alayı bu dumanı görünce kızı buraya bırakıp dönerler. Kız Keloğlan'ın kel olduğunun farkına da varmaz, tilki ve eşi ile mutlu mesut yaşar. Bunlar böylece yaşarlarken tilki, sürekli Keloğlan'a eğer kendisi ölürse üzülüp üzülmeceğini sorar. Sonunda bir gün tilki, ölü taklidi yaparak yatağa uzanır. Keloğlan ise tilkinin öldüğünü düşünüp ağlayan eşine tilki için üzülmenin anlamsız olduğunu söyleyip tilkiyi kuyruğundan tutar ve dışarı atar. Bu atma sırasında tilkinin kuyruğu kopar. Çok üzülen tilki eve geri döner ve Keloğlan'a çok kırıldığını söyler. Kuyruksuz kalan tilki oradan ayrılır ve akrabalarının yanına gider. Fakat herkes kuyruksuz olduğu

için onunla alay eder. Bu acıyla tilki, akrabalarına bir oyun eder ve onların da kuyruksuz kalmalarına neden olur. Hepsi kuyruksuz şekilde yaşamaya başlarlar. Tilki gidince mutsuzlaşan Keloğlan ve eşi ise Keloğlan'ın annesinin yanına döner ve artık orada yaşamaya devam ederler.

2.1.9. Horozlu Çocuk

Keloğlan'ın çok sevdiği tüysüz bir horozu vardır. Bu horoz bir gün Keloğlan'a bir altın getirir. Keloğlan, cebi de delik olduğundan altını koyacak bir yer bulamaz ve yoldan geçen, altınını saklayarak istediğinde kendisine vermeyi teklif eden adama altını verir. Horoz, hiç tanımadığı bir adama altınını verdiği için Keloğlan'a kızar. Fakat Keloğlan moralini bozmaz, altına ihtiyaç duyduğunda karşıdaki saraya gidip o atlıdan altınını alacağını düşünür.

Bir gün sonra yeni padişahın gölge vergisi topladığı ve bu vergiyi toplamak üzere görevlilerin köye yaklaştığı haber alınır. Bu haberi alan Keloğlan da adamdan altınını istemek üzere horozla birlikte yola çıkar. Yolda horoz, kendilerine arkadaş olan bir tilkiyi ve bir kurdu yiyip yine yoldaki bir nehrin de bütün suyunu içer. Sonunda atlı adamın yanına varırlar. Atlı adam hem horozu hem de Keloğlan'ı kümeşe hapseder. Horoz, kümeşte ötüp içindeki tilkiyi çıkartınca tilki bütün tavukları yer. Buna sinirlenen adam horozu ve Keloğlan'ı boğa ahırına koyar. Bu sefer de içinden kurdu çıkaran horoz, boğaların da ölümüne neden olur. İyice sinirlenen adam her ikisini de fırına atmaya karar verir. Tam attığı sırada horoz yuttuğu nehrin sularını çıkarınca ateşler söner. Sonunda adam pişman olur ve Keloğlan'dan özür dileyip ona yüz altın verir.

Keloğlan altınlarını da yanına alıp gölge vergisi alınmayan bir ülkeye doğru yola çıkar. Geldiği ülkede bu sefer de kellik vergisi alınmaktadır. Altınlarının yarısıyla bu vergiyi toptan ödeyen Keloğlan kalan yarısıyla bir çiftlik kurar ve annesini de yanına getirir. Bu vergilerin kalktığını öğrenen halk çok mutlu olur ve hep birlikte mutlu bir şekilde yaşarlar.

2.1.10. Dev Anasının Son Günü

Günlerden bir gün Keloğlan ve üç arkadaşı, annesinin hazırladığı yiyecekleri yiyerek kahvaltı yaparlar ve birlikte hayal kurarlar. Keloğlan bir gökkuşağı hayal eder. Onun hayal ettiği gökkuşağını diğer arkadaşları da görünce hep birlikte gökkuşağının altından geçmek için koşarlar. Gide gide ormanın derinliklerine varırlar ve oraya gelmişken odun toplamaya karar verirler. Hava kararınca geri dönmek isterler ancak kaybolurlar. Uzaklarda bir ışık gören çocuklar o tarafa doğru gitmeye karar verirler. Kırk kapısı olan kocaman bir köşkün önüne gelirler. Kapıdaki tokmakla davula vurduklarında her kapıdan bir kız çıkar. Köşkün büyük kapısından ise büyük bir dev anası çıkar. Çocukları eve davet eder ve karınlarını doyurur. Sonunda çocuklar uykuya dalar. Üç arkadaşı uyusa da Keloğlan uyumaz. Çocukların uyuyup uyumadıklarını sürekli kontrol eden dev anası Keloğlan'ın da uyuması için o ne isterse yapar ancak Keloğlan bir türlü uyumaz. Sabah olur olmaz Keloğlan,

arkadaşlarını da uyarır ve dev anasını kandırıp kaçarlar. O günden sonra Keloğlan sık sık rüyasında dev anasını görür.

2.2. "Mavi Rüyalara Gören Çocuk" Kitabındaki Masallarda Öne Çıkan Değerler

Mustafa Ruhi Şirin'in geleneksel motiflerle yoğurarak yeniden kaleme aldığı bu on Keloğlan masalında öne çıkan değerleri şöyle sıralamak mümkündür:

2.2.1. Alçakgönüllü Olma:

Kırk Birinci Gün masalında bir padişahın huzuruna gelen Keloğlan'ın annesinin, oğlunun padişahın kızı ile evlenmek istediğini söylemesine kızmaması ve gerekli şartları yerine getirdiği ve kızının da bu evliliği kabul etmesi halinde kızını vereceğini söylemesi padişahın alçakgönüllü ve kendisini halkından farklı görmeyen bir karakterde olduğunu göstermektedir.

Bir padişah olarak kendi kızı ile evlenmesi için zenginlik, şan ve şöhret gibi gerekçeler talep etmeyen padişah bir alçakgönüllülük sergilemiştir. Günümüz evlilik anlayışları düşünüldüğünde; özellikle masalın en zengin ve büyük kişisi olan bir padişahın maddi beklentiler içine girmemesi, bir alçakgönüllülük örneği olarak kabul edilebilir.

2.2.2. Paylaşımçı Olma:

Yine Kırk Birinci Gün masalında, padişahın kızı ile evlenebilmesi için kendisinden Ali Cengiz Oyunlarını öğrenmesi istenilen Keloğlan, Ali Cengiz'den tüm bunları öğrenir. Ancak Ali Cengiz kendisini test etmeye kalktığında, kızının uyarması ile bilmiyormuş gibi yapar. Çünkü Ali Cengiz aslında kendisinden başka kimsenin bunları bilmesini istememektedir.

Ali Cengiz, Keloğlan ile annesini pazarda kendi öğrettiği oyunlardan birini yaparlarken bulunca onlardan bu bilgileri geri almak adına büyük bir mücadeleye girişir ancak sonunda yenilir ve yok olur.

Sahip olduğu bilgileri paylaşmayı bilmeyen Ali Cengiz'in sonu kötü olmuştur. İyilerin ödüllendirilip kötülerin cezalandırıldığı masallara örnek gösterilebilecek bu olayda, bilgisini paylaşmaktan imtina eden Ali Cengiz, masalın kötü tipi olarak mutlak sonunu kendisi hazırlamıştır.

2.2.3. Emek ile Kazanç Elde Etme:

Üç Sihirli Kutu masalında Keloğlan, bir su perisinin verdiği sihirli kutulardan çıkan sihirli nesnelere sayesinde emek göstermeden kazançlar elde etmektedir. Fakat eninde sonunda her nesne Keloğlan'ın başına farklı belalar açmakta ve ona fayda sağlamamaktadır. Keloğlan en nihayetinde bu sihirli kutulardan medet beklemekten vazgeçer, azmedip çalışmaya ve kendi emeğiyle zengin olmaya karar verir. Elinin emeği ile yapacağı bir iş olan saat ustalığına talip olur ve sonucunda da zengin olup mutluluk içinde yaşar.

Bu masalda anlatılanlar, hazıra konmakla gelir elde edilemeyeceğinin, asıl olanın kendi emeğinin ile para kazanıp geçimini sağlamak olduğunun ispatı niteliğindedir.

2.2.4. Yoksullara Yardım Etme:

Mavi Rüyalara Gören Çocuk masalında, haramiler ile giriştiği mücadeleden kazançlı çıkan ve padişah tarafından üç kese altın ile ödüllendirilen Keloğlan, masalın sonunda bu altınların büyük bir kısmını yoksullara dağıtır.

Bu masal, elde edilen ödül, kazanç ya da gelirin yoksul insanlarla paylaşılması değerinin çocuklara kazandırılması bakımından önemli bir noktaya değinmiştir.

2.2.5. Dünya Hayatının Geçiciliği:

Mustafa Ruhi Şirin'in üslubundaki felsefi argümanlar kimi zaman yazdığı masallara da yansımıştır. Çocukla felsefeyi buluşturmayı amaçlayan Şirin, Mavi Rüyalara Gören Çocuk masalında tahterevallinin ne demek olduğunu soran Keloğlan'a annesinin ağzından şöyle bir cevap verir: "Onunla dedi annem, tartabilirsin dünyayı. Dünya ne demek diye sorunca da oyun evidir, dedi" (Şirin, 2006b, s. 52). Burada dünya için kullanılan "oyun evidir" tabirinin arkasında gizli olan anlam, aslında dünya denilen yerin ve buradaki hayatın geçiciliği üzerine yapılan bir vurgudur.

2.2.6. Birlik Olma:

Kırkinci Kardeş masalında oğullarına öğüt veren baba şunları söyler:

"Çocuklarım... Dünya gece ile gündüzü olan bir güne benzer. Gündüzünü de gördüm gecesini de. İnsan yaşadıkça eskiyor. Yaşlandıkça hayaller de uzaklaşıyor insandan. Çalışacak gücümün kalmadığını hissediyorum. Kırk kardeşsiniz. Eğer birlikte yürürseniz kolay çıkarmanız yokuşları..." (Şirin, 2006b, s. 70).

Burada kırk kardeşin kırkına da birlikte olmayı ve birlikte hareket etmeyi öğütleyen bir baba profili karşımıza çıkmaktadır. Aslında çok sayıda kardeş olan Keloğlan'a babası birkaç kardeşi ile birlik olmasını değil, kırk kardeşin kırkının da birlikte olmasını öğütlemiştir. Kardeşler arasındaki birlik mevzuu, Türk tarihi boyunca önemli olmuş, devletin ve milletin bekası için de bu birliğe gerek duyulmuştur.

2.2.7. Kıskançlık Yapmamak:

Kırkinci Kardeş masalının başında geçen şu cümleler; "Bizim yaşadığımız çağlarda kardeşler kıskançlıktan, bebeklerin gözlerine parmak sokmaz, kardeşlerinin ellerini ısırmaslardı. Çimdiklemezdi yanaklarını" (Şirin, 2006b, s. 68) çocuklara çok basit ifadelerle, kardeşlerine karşı yapmaları mümkün olan kıskançlık tavırlarını hatırlatmakta ve bundan sakındırmak için öğüt vermektedir.

2.2.8. Her Sözü Yerine Uygun Söyleme:

Hiç Yüzünden masalı aslında başlı başına bu hususu vurgulamaktadır. Masal boyunca yanlış sözleri uygunsuz yerde söyleyen Keloğlan, başına gelen kötü durumlara da katlanmak zorunda kalmıştır. Bir cenaze yerinde ne söyleneceği veya bir hayvan ölüsü başında ne söylenmeyeceğinin anlatıldığı bu masalda, çocuklara her lafın her yerde söylenmesinin münasip olmayacağı yönünde bir mesaj verilmiştir.

2.2.9. Hayvan Sevgisi:

Keloğlan masallarında gelenekseldekine de benzer şekilde sıklıkla hayvan motiflerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu hayvanlar genellikle insana ait özellikler gösteren, konuşan ve Keloğlan'a yardımı dokunan hayvanlardır. Mustafa Ruhi Şirin'in kaleme aldığı Kuyruksuz Kalan Tilki ve Horozlu Çocuk masallarında olağanüstü yeteneklere sahip hayvan motifi kullanılmıştır. Her iki masalda da Keloğlan'a dost olan hayvanlar, ona yardım eder, mutlu ve zengin olmasını sağlarlar.

Şirin'in eserlerinde hayvan sevgisi sıklıkla bir değer olarak yer alır. Yazarın belirgin bir şekilde yer verdiği bu güzel davranışa ait izler Mavi Rüyalara Gören Çocuk kitabında da hemen fark edilmektedir. Hiç Yüzünden masalında Keloğlan'ın haline acıyıp ağlayan kedi motifi mevcuttur. Keloğlan'ın ağzından kediyeye olan bakış açısı şu sözlerle ifade edilir:

"Ben kediyeye, duvarın üstündeki kedi ise bana bakarak ağlıyordu. O kedideki ses sanki bütün kemanların çıkarmak istediği sestir. O kedideki bakış sanki bütün insanların ulaşmak istediği şefkatin resmini çiziyordu. O kedideki çocuk sanki kurtarmak için ellerini uzatıyordu bana. Kediden cesaret alarak kalktım ayağa" (Şirin, 2006b, s. 97).

Sonuç

Küreselleşmenin etkileri, dünya edebiyatlarında olduğu gibi Türk edebiyatının bir dalı olan çocuk edebiyatı ürünlerimize de yansımaktadır. Her ne kadar bu etkiden tamamıyla sıyrılmak mümkün görünmüyorsa da toplumsal manada kültürümüzden beslenen, ahlaki ve evrensel pek çok değer, yazarlar tarafından kaleme aldıkları çocuk edebiyatı ürünlerinde eğitici misyonu doğrultusunda kullanılarak gelecek kuşaklara aktarılabilir. Mustafa Ruhi Şirin de bu misyonu edinmiş, çocuk ve edebiyat üzerine düşünmüş, değerler eğitimi önemseyen yazarlarımızdan birisidir.

Mustafa Ruhi Şirin, Keloğlan masallarından on tanesini yeniden kaleme aldığı kitabı Mavi Rüyalara Gören Çocuk'ta çocuğa felsefi açıdan bakmak, çocuk ve edebiyat arasındaki bağı geleneksel eğitim işlevini de kullanarak kurmak amacıyla hareket etmiştir. Söz konusu on masalda gelenekteki masallara ait kötü hükümdar/padişah, padişahın kızına talip olma/onunla evlenme, hükümdarın çözüm getiremediği konuları çözme, kıvrak Keloğlan zekâsı, büyü/sihir, dev, yardımcı hayvan

motifleri gibi unsurlar sıklıkla kullanılmış, bu motifler yazarın temelde vermek istediği mesaja, masala yüklemek istediği değerlere aracılık etmiştir.

Yazar, Keloğlan masallarını yeniden yazarken bu on masalda çocuklara; paylaşımcı olma, emeğe saygı duyma, hayvan sevgisi, alçakgönüllü olma, kıskançlık yapmama, birlik olma, yoksullara yardım etme gibi pek çok değeri idealize ederek verme yolunu seçmiştir. Teknolojinin de etkisi ile medya/internet aracılığıyla bir dezenformasyona maruz kalan çocuklarımız adına kültürel ve ahlaki değerlerimizi taşıyan bu çabalar kıymetlidir. Fakat bu tarz doğrudan eğitici yaklaşımların günümüzde çocuk edebiyatının etkisi ve sürdürülebilirliği açısından gereksiz ve yetersiz olduğu konusunda da öne sürülen fikirler mevcuttur. Kanaatimizce çocuğa kazandırılması gereken tüm bu değerler ve güzel hasletler geleneksel eğiticilik misyonunu bu denli ön planda tutarak olmasa da öykünün/masalın/yazının muhtevasında doğal akış içerisinde çocuğa aktarılsa daha etkili ve okuma talebini arttırıcı bir etkiye sahip olacaktır.

Mustafa Ruhi Şirin bu yöntemi tercih etmemiş olsa da günümüze dek vermiş olduğu çocuk edebiyatına ait eserleriyle, bu edebiyatın önemli örneklerini vermiş ve farklı yöntemleri tercih edecek yeni çocuk edebiyatı yazarlarına da ışık tutacak yazarlarımızdan biri olarak kabul edilmelidir.

Kaynakça

- Berber, Ş. (2003). Küreselleşme perspektifinde kültürel değişme ve eğitim. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1), 175-189.
- Bilkan, A. F. (2009). *Masal estetiği*. Timaş Yayınları.
- Erdoğan, F. (1994). Toplumsal tarihimizde çocuk edebiyatının yeri. *Toplumsal Tarihte Çocuk 23-24 Nisan 1993 Sempozyum* (s. 85-91), Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Göl, M. (2011). *Çocuk edebiyatında cinsiyet rolleri: Mustafa Ruhi Şirin ve Ayla Çınaroğlu'nun eserleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İlgar Coşkun, S. ve M. Z., İlgar (2013). Küreselleşme ve kültür. 23-36. http://www.izu.edu.tr/Assets/Content/File/Enstitu_Sekreterligi/2013_Guz_Donemi_Semra_Cosgun_ilgar_ve_M_Zeki_ilgar.pdf.
- Kanter, B. (2007). Mustafa Ruhi Şirin'in şiirlerinde masallaşan çocuğun iktidarı ve felsefî söylem. *Türk Edebiyatı*, 405, 46-50.
- Karadağ, M. (1999). *Türk halk edebiyatı anlatı türleri*. Ürün Yayınevi.
- Karagözoğlu, M. (2010). *Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk edebiyatına dair görüşleri ve eserleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kenan, S. (2009). Modern eğitimde kaybolan nokta: değerler eğitimi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(1), 259-295.

- Mertol, H. (2009). *Sosyal bilgiler derslerinde çocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanma Mustafa Ruhi Şirin örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ögel, B. (1976). Keloğlan masal motifinin eski Türk kökenleri. *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri / II. Cilt Halk Edebiyatı* (s. 265-268), Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Pişkin, M. G. (1998). Mustafa Ruhi Şirin'in çocuk edebiyatımızdaki yeri. *Yeni Kervan Dergisi*, 4, 76.
- Şimşek, E. (2017). Türk masallarının millî tipi: Keloğlan. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi*, 11, 41-57.
- Şirin, M. R. (2006a). *Çocuğa adanmış konuşmalar*. İz Yayıncılık.
- Şirin, M.R. (2006b). *Mavi rüyalar gören çocuk*. Kök Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2007). *Masal atlası: masal edebiyatı kültürü üzerine yazılar*. Kök Yayıncılık.
- Uçak, S. (2011). Masalsız toplum ve okulda değerler eğitimi. *İGEDER II. Ulusal Öğretmenim Sempozyumu Bildiri Kitabı (27 Kasım 2010)* (s. 77-90), İgeder Kitapları.

Mustafa Ruhi Şirin's Thoughts on Values Education in Turkish Fairy Tales in the Context of "Mavi Rüyalara Gören Çocuk"*

Pamuk Nurdan GÜMÜŞTEPE**

Abstract

In the globalizing world order, values education has become of particular importance. At this point, the values education that an individual will receive during childhood when the foundations of his/her personality and character are laid is very important. All literary and aesthetic publications for children will be essential in determining the values they will acquire. As a matter of fact, the powerful countries of the global world, which have been using the resources of technology extremely well for years, impose their own values on less developed societies or make these societies lose their own values through their publications. Today, one of the most important sources for our children to learn our cultural values and to protect these values is children's fairy tales, which are products of children's literature. Mustafa Ruhi Şirin, one of the important names interested in children's literature in our country, is one of our writers who aims to protect these values with his poems, fairy tales, and stories. His work "Mavi Rüyalara Gören Çocuk" is one of the children's books he wrote by reinterpreting Keloğlan fairy tales. In this study, ten fairy tales in the book "Mavi Rüyalara Gören Çocuk" will be analyzed in terms of their contribution to values education.

Keywords

Mustafa Ruhi Şirin, Mavi Rüyalara Gören Çocuk, fairy tale, values education.

---

* **Date of Arrival:** 04.05.2023

Date of Acceptance: 05.05.2023

Citation: Gümüştpe, P. N. (2023). Mustafa Ruhi Şirin'in "Mavi Rüyalara Gören Çocuk" Adlı Eseri Bağlamında Türk Masallarında Değerler Eğitimi Üzerine Düşünceleri. *TURAN Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi (TURANusbb)*, 4: 30-49.

** Research Assistant, Dr., Zonguldak Bülent Ecevit University Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature, ZONGULDAK/ TURKEY. Email: nurdangumustepe@gmail.com ORCID: 0000-0002-6250-5384

РАЗМЫШЛЕНИЯ МУСТАФЫ РУХИ ШИРИНА О ФОРМИРОВАНИИ ЦЕННОСТЕЙ В ТУРЕЦКИХ СКАЗКАХ В КОНТЕКСТЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ «MAVİ RÜYALAR GÖREN ÇOCUK»*

Памук Нурдан ГЮМЮШТЕПЕ**

Аннотация

В наше время прививание ценностей в глобализирующемся мире стали приобретать особое значение. В детский период, когда закладываются основы личности и характера, формирование будущего нравственного воспитания играет важную роль. В связи с этим, стоит отметить место литературно-эстетических изданий для детей. Могущественные страны глобального мира, которые на протяжении многих лет продуктивно используют технологические ресурсы, оказывают влияние на менее развитые общества, навязывая им свои собственные ценности или же посредством публикуемой литературы заставляют эти общества полностью потерять свои культурные ценности. Жанр детской сказки, является одним из самых важных ресурсов для юных читателей, с точки зрения познания и сохранения национальных культурных ценностей. Мустафа Рухи Ширин — один из важнейших представителей детской литературы в Турции. Ширин является одним из турецких писателей, который стремится сохранить данные ценности в своих стихах, сказках и рассказах. Свое произведение под названием «Mavi rüyalar gören çocuk» автор написал, переосмысливая сказки об Келоглане. В этом исследовании будут рассмотрены десять сказок из книги «Mavi rüyalar gören çocuk» с точки зрения их вклада в формирование ценностей.

Ключевые слова

Мустафа Рухи Ширин, «Mavi rüyalar gören çocuk», сказка, формирование ценностей.

---

* Дата поступления статьи: 04.05.2023

Дата принятия статьи: 05.05.2023

Цитирование: Gümüştepe, P. N. (2023). Mustafa Ruhi Şirin'in "Mavi Rüyalara Gören Çocuk" Adlı Eseri Bağlamında Türk Masallarında Değerler Eğitimi Üzerine Düşünceleri. *TURAN Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi (TURANusbb)*, 4: 30-49.

** К.ф.н., ассистент кафедры турецкого языка и литературы Зонгулдакского университета им. Бюлента Эджевита, факультета гуманитарных и общественных наук. Зонгулдак / Турция. Электронная почта: nurdangumustepe@gmail.com ORCID: 0000-0002-6250-5384